

УДК 881.51
ББК 81.2 Ки А90

Асанакунов Т.А.

*КР Агартуу министрлигинин алдындагы Республикалык педагогикалык кызматкерлердин
квалификациясын жогорулатуу жана кайра даярдоо институту*

**12 ЖЫЛДЫК БИЛИМ БЕРҮҮДӨ КЫРГЫЗ ТИЛИН КОМПЕТЕНТТҮҮЛҮККӨ
НЕГИЗДЕП ОКУТУУ**

Асанакунов Т.А.

*Республиканский институт повышения квалификации и переподготовки педагогических
работников при Министерстве образования Кыргызской Республики*

**КОМПЕТЕНТНОСТНО-ОРИЕНТИРОВАННОЕ ОБУЧЕНИЕ КЫРГЫЗСКОМУ ЯЗЫКУ В
СИСТЕМЕ 12-ЛЕТНЕГО ОБРАЗОВАНИЯ**

Asanakunov T.A.

*Republican Institute for Advanced Training and Retraining of Pedagogical Workers under the
Ministry of Education of the Kyrgyz Republic*

**COMPETENCY-ORIENTED TEACHING OF THE KYRGYZ LANGUAGE IN THE 12-YEAR
EDUCATION SYSTEM**

Аннотация: Макалада Кыргызстандын билим берүү системасындагы 12 жылдык мектептик окутуу моделине өтүү процесси жана анын алкагында мамлекеттик тилди окутуунун концептуалдык негиздерин жаңылоо маселелери каралат. Автор кыргыз тилин жөн гана предмет катары эмес, инсандын функционалдык сабаттуулугун жана социалдык интеграциясын камсыздоочу стратегиялык курал катары аныктайт. Макалада компетенттүүлүккө негизделген окутуунун маңызы, CLIL технологиясынын артыкчылыктары жана PISA эл аралык баалоо программасынын талаптарына шайкеш келүү жолдору талдоого алынган. Ошондой эле санариптик технологияларды колдонуу, мугалимдин фасилитатордук ролу жана баалоо системасынын калыптандыруучу багытка трансформацияланышы боюнча методикалык сунуштар берилген. Эмгектин жыйынтыгында 12 жылдык реформанын алкагында кыргыз тилин окутуунун жаңы сапаты өлкөнүн адамдык капиталын өнүктүрүүнүн негизги фактору экени негизделген.

Түйүндүү сөздөр: 12 жылдык билим берүү, компетенттүүлүк мамиле, CLIL технологиясы, функционалдык сабаттуулук, кеп ишмердүүлүгү, санариптик билим берүү, критериалдык баалоо, фасилитатор.

Аннотация: В данной статье рассматривается процесс перехода системы образования Кыргызстана на 12-летнюю модель школьного обучения и вопросы обновления концептуальных основ преподавания государственного языка в этом контексте. Автор определяет кыргызский язык не просто как учебный предмет, а как стратегический инструмент, формирующий мировоззрение личности, повышающий функциональную грамотность и обеспечивающий социальную интеграцию. В статье анализируются сущность компетентностного обучения, преимущества технологии CLIL (интегрированного обучения предмету и языку), а также пути соответствия требованиям международной программы оценки образовательных достижений учащихся PISA. Даны методические рекомендации по использованию цифровых технологий, определению роли учителя как фасилитатора и трансформации системы оценивания в направлении формирующего оценивания. В заключение обосновывается, что новое качество преподавания кыргызского языка в условиях 12-летней реформы является ключевым фактором развития человеческого капитала страны.

Ключевые слова: 12-летнее образование, компетентностный подход, технология CLIL, функциональная грамотность, речевая деятельность, цифровое образование, критериальное оценивание, фасилитатор.

Abstract: This article examines the transition of Kyrgyzstan's education system to a 12-year school model and the subsequent need to renew the conceptual foundations of teaching the state language. The author defines the Kyrgyz language not merely as an academic subject, but as a strategic tool that shapes an individual's worldview, enhances functional literacy, and ensures social integration. The study analyzes the essence of the competency-based approach, the benefits of CLIL (Content and Language Integrated Learning) technology, and methods for aligning with the requirements of the PISA international assessment program. Furthermore, the article provides methodological recommendations on the use of digital technologies, the evolving role of the teacher as a facilitator, and the transformation of assessment systems toward a formative direction. The conclusion highlights that the new quality of Kyrgyz language instruction within the 12-year reform framework is a key factor in developing the country's human capital.

Keywords: 12-year education, Competency-based approach, CLIL technology, Functional literacy, Language activities, Digital education, Criteria-based assessment, Facilitator.

Бүгүнкү күндө Кыргызстандын билим берүү системасы глобалдык чакырыктарга жана доордун талабына жооп берүү максатында түп тамырынан бери кайра түзүлүү процессин баштан кечирүүдө. Бул реформанын өзөгүн 12 жылдык мектептик окутуу моделине өтүү жана билим берүүнүн мазмунун компетенттүүлүккө негиздөө түзөт. Мындай трансформациянын алкагында мамлекеттик тилди окутуунун концептуалдык

негиздерин кайрадан карап чыгуу - кечиктирилгис маселелердин бири. Себеби тил жөн гана маалымат берүүчү предмет эмес, ал инсандын дүйнө таанымын калыптандыруучу, функционалдык сабаттуулугун арттыруучу жана коомдук интеграцияны камсыздоочу стратегиялык курал болуп саналат. 12 жылдык билим берүүгө өтүүнүн зарылчылыгы биринчи кезекте дүйнөлүк билим берүү айдынына интеграциялануу жана окуучулардын окуу жүгүн рационалдуу бөлүштүрүү менен түшүндүрүлөт. Алты жаштан мектеп босогосун аттаган баланын психофизиологиялык өзгөчөлүктөрүн эске алуу менен, кыргыз тилин окутуунун алгачкы баскычтарында оюн технологияларынан баштап, жогорку класстарда академиялык жана кесиптик багыттагы тилдик көндүмдөргө чейинки үзгүлтүксүз байланыш орнотулушу шарт.

Тилди компетенттүүлүккө негиздеп окутуу - бул окуучунун грамматикалык эрежелерди жаттоосунан эмес, тилди реалдуу турмуштук кырдаалдарда эффективдүү колдоно билүүсүнөн башталат. Мурдагы советтик дидактикалык модель "билим, билгичтик, көндүм" үчилтигине таянса, заманбап модель инсандын маалыматтык, коммуникативдик жана социалдык-маданий компетенцияларын өнүктүрүүнү көздөйт [6, 17-б.].

Кыргыз тили сабагында тилдик материал (фонетика, лексика, грамматика) максат эмес, кеп ишмердүүлүгүнүн төрт түрүн - угуу, сүйлөө, окуу жана жазуу көндүмдөрүн өстүрүү үчүн каражат катары кызмат кылышы керек. Бул жерде PISA сыяктуу эл аралык баалоо программаларынын талаптарына ылайык, окуучунун функционалдык сабаттуулугуна өзгөчө басым жасалат. Окуучу тексттин мазмунун түшүнүп гана тим болбостон, андагы маалыматка сын көз менен карап, анализдеп, өз позициясын далилдей алган деңгээлге жетиши зарыл. 12 жылдык моделде жогорку класстарда (10-12-класстарда) профилдик окутууга орун берилгендиктен, кыргыз тили сабактары кесипке багытталган тил [3, 36-б.] принцибине таянуу менен, окуучунун келечектеги тандаган кесибине ылайык терминологиялык жана стилистикалык базасын бекемдөөгө багытталышы абзел.

Марджи С.Бернс «Тил – эки киши ортосундагы карым-катнашты шарттайт. Ал коом менен тыгыз байланышта. Ошондуктан тил үйрөтүүдө тилдик каражаттардын колдонулушун социалдык, кырдаалдык контексте караш керек» деген жана аны окутуунун бир катар принциптерин санап өткөн [13, 34]. Ал эми тилди окутуудагы компетенция жана анын түрлөрү боюнча Б.Оторбаевдин “Компетенция, компетенциялардын түрлөрү, окуучулардын компетенттүүлүктөрүн өзөктүк компетенциялар негизинде өнүктүрүү” деген эмгегинен кенен маалымат алса болот [14].

Методикалык жактан алганда, кыргыз тилин компетенттүүлүккө негиздеп окутууда CLIL (Мазмунду жана тилди интеграциялап окутуу) технологиясын колдонуу чоң натыйжаларды берет [4, 38-б.]. Бул ыкмада тил өзүнчө обочолонгон предмет катары эмес, башка илимдердин (тарых, география, табият таануу, информатика) мазмунун өздөштүрүүчү тирөөч катары чыгат. Мисалы, экологиялык теманы өтүүдө окуучулар кыргыз тилиндеги лексикалык бирдиктерди гана үйрөнбөстөн, глобалдык климаттын өзгөрүшү боюнча долбоордук иштерди аткарышат. Мындай мамиле окуучунун мотивациясын арттырып, тилдин жандуулугун жана зарылчылыгын сезүүгө жардам берет. Ошондой эле санариптик доордун шартында интерактивдүү технологияларды колдонуу - мезгилдин талабы. Кыргыз тилиндеги мультимедиялык ресурстар, электрондук сөздүктөр, мобилдик тиркемелер жана жасалма интеллекттин мүмкүнчүлүктөрү сабактын эффективдүүлүгүн көтөрөт. Окуучунун тил үйрөнүүгө болгон кызыгуусун арттыруу үчүн мугалим "фасилитатор" же "модератор" ролун аткарып, класста демократиялык жана чыгармачыл атмосфераны түзүүсү зарыл. Сынчыл ойлонууну өстүрүүчү "Инсерт", "Синквейн", "Венн Диаграммасы" сыяктуу усулдар окуучунун өз алдынча изденүүсүнө жана логикалык жыйынтык чыгаруусуна өбөлгө түзөт [11, 67-б.].

Баалоо системасы да бул реформанын алкагында трансформацияга дуушар болууда. Компетенттүүлүккө негизделген окутууда баалоо окуучунун жетишпеген жактарын издөө эмес, анын өсүү динамикасын байкоо жана багыт берүү болуп саналат. Формативдик жана критериалдык баалоо системасы ар бир окуучунун жеке траекториясын аныктоого мүмкүндүк берет. Мугалим окуучунун тилдик каталарын гана санабастан, анын оюн жеткирүүдөгү стратегиялык жөндөмүн, баарлашуудагы ийкемдүүлүгүн жана маданияттар аралык компетенттүүлүгүн баалашы керек. 12 жылдык окутуу системасына өтүүдөгү эң чоң тобокелчилик — бул эски методика менен жаңы мазмунду берүүгө аракет кылуу. Ошондуктан мугалимдердин квалификациясын жогорулатуу, алардын санариптик жана методикалык компетенттүүлүгүн арттыруу реформанын ийгилигинин кепилдиги болуп саналат.

Корутундулап айтканда, Кыргызстандагы 12 жылдык билим берүү реформасы — бул мамлекеттин адамдык капиталын өнүктүрүүгө багытталган тарыхый кадам. Кыргыз тилин компетенттүүлүккө негиздеп окутуу тилдин коомдогу кадыр-баркын көтөрүп гана тим болбостон, заманбап кыргыз жаранынын дүйнөлүк деңгээлдеги атаандаштыкка жөндөмдүүлүгүн камсыз кылат. Тил — бул өтмүштүн мурасы гана эмес, келечектин ачкычы. Демек, окутуунун мазмунун функционалдык сабаттуулукка, сынчыл ойлонууга жана коммуникативдик эркиндикке багыттоо менен биз билим берүүнүн сапатын жаңы деңгээлге көтөрө алабыз. Бул процесс бардык билим берүү катышуучуларынан — мамлекеттен, мугалимден, ата-энеден жана окуучудан бирдиктүү аракетти жана жоопкерчиликти талап кылат. Ушундан улам Кыргыз Республикасынын билим берүү системасы глобалдык чакырыктарга жана доордун талабына жооп берүү максатында түп тамырынан бери кайра түзүлүү процессин баштан кечирүүдө [4, 29-б.].

Бул реформанын өзөгүн 12 жылдык мектептик окутуу моделине өтүү жана билим берүүнүн мазмунун компетенттүүлүккө негиздөө түзөт. Мындай трансформациянын алкагында мамлекеттик тилди окутуунун концептуалдык негиздерин кайрадан карап чыгуу — кечиктирилгис маселелердин бири болуп саналат. Тил жөн гана маалымат берүүчү предмет эмес, ал инсандын дүйнө таанымын калыптандыруучу, функционалдык сабаттуулугун арттыруучу жана коомдук интеграцияны камсыздоочу стратегиялык курал болуп саналат. 12 жылдык билим берүүгө өтүүнүн зарылчылыгы биринчи кезекте дүйнөлүк билим берүү айдынына интеграциялануу жана окуучулардын окуу жүгүн рационалдуу бөлүштүрүү менен түшүндүрүлөт. Алты жаштан мектеп босогосун аттаган баланын психофизиологиялык өзгөчөлүктөрүн эске алуу менен, кыргыз тилин окутуунун алгачкы баскычтарында оюн технологияларынан баштап, жогорку класстарда академиялык жана кесиптик багыттагы тилдик көндүмдөргө чейинки үзгүлтүксүз байланыш орнотулушу шарт.

Тилди компетенттүүлүккө негиздеп окутуу - бул окуучунун грамматикалык эрежелерди жаттоосунан эмес, тилди реалдуу турмуштук кырдаалдарда эффективдүү колдоно билүүсүнөн башталат. Мурдагы салттуу окутуу модель "билим, билгичтик, көндүм" үчилтигине таянса, заманбап модель инсандын маалыматтык, коммуникативдик жана социалдык-маданий компетенцияларын өнүктүрүүнү көздөйт. Кыргыз тили сабагында тилдик материал максат эмес, кеп ишмердүүлүгүнүн төрт түрүн — угуу, сүйлөө, окуу жана жазуу көндүмдөрүн өстүрүү үчүн каражат катары кызмат кылышы керек. Бул жерде PISA сыяктуу эл аралык баалоо программаларынын талаптарына ылайык, окуучунун функционалдык сабаттуулугуна өзгөчө басым жасалат [7, 98-б.].

Окуучу тексттин мазмунун түшүнүп гана тим болбостон, андагы маалыматка сын көз менен карап, анализдеп, өз позициясын далилдей алган деңгээлге жетиши зарыл. 12 жылдык моделде жогорку класстарда профилдик окутууга орун берилгендиктен, кыргыз тили сабактары кесипке багытталган тил принцибине таянуу менен, окуучунун келечектеги

тандаган кесибине ылайык терминологиялык жана стилистикалык базасын бекемдөөгө багытталышы абзел.

Жогоруда айтылгандай, кыргыз тилин компетенттүүлүккө негиздеп окутууда CLIL технологиясы абдан натыйжалуу. Бул ыкма окуучуга тилди гана үйрөтпөстөн, ошол тил аркылуу башка предметтик билимдерди (тарых, география, биология ж.б.) алууга шарт түзөт. Төмөндө кыргыз тили предмети менен интеграцияланган география сабагынын үлгүсү берилди.

Сабактын планы: "КЫРГЫЗСТАНДЫН СУУЛАРЫ ЖАНА АЛАРДЫ КОРГОО"

Предмет аралык байланыш: Кыргыз тили + География + Экология.

Тилдик деңгээл: Орто (B1)

Максат: Суу каражаттары боюнча маалымат алуу жана тилдик компетенттүүлүктү (терминдер, аргументтүү сүйлөө) өстүрүү.

1. Сабактын максаты (CLIL 4Cs принциби боюнча)

Компонент Максаты

- Мазмун: Кыргызстандагы ири дарыялар, көлдөр жана мөңгүлөр жөнүндө маалымат алышат.
- Тил: Темага тиешелүү лексиканы колдонот. Себеп-натыйжа байланышын билдирген конструкцияларды түзөт (анткени, ошол себептүү).
- Тааным: Суунун булгануу маселелерин талдоо жана чечүү жолдорун сунуштайт (анализ жана синтез).
- Маданият: Сууну жашоонун булагы катары баалоо, кыргыз элинин сууга болгон мамилесин билет (ыйык тутат).

2. Сабактын жүрүшү

А) Кызыктыруу жана тилдик колдоо

Мугалим окуучуларга Кыргызстандын картасын көрсөтөт. Окуучулар тилдик бирдиктерди кайталашат:

Тилдик тирөөчтөр: *Дарыя, мөңгү, агын суу, туздуу көл, таза суунун кору, гидроэнергетика.*

Б) Мазмунду өздөштүрүү

Окуучулар чакан текст менен иштешет. Текстте Кыргызстандын суу каражаттарынын географиялык абалы берилет.

Тапшырма: Текстти окуп, төмөнкү таблицаны толтургула:

Объекттин түрү	Аталышы	Өзгөчөлүгү
Эң чоң дарыя	Нарын	ГЭСтер курулган
Эң терең көл	Ысык-Көл	Туздуу, тоңбойт
Негизги булак	Мөңгүлөр	Таза суунун кампасы

В) Интеграцияланган тапшырма

"Экологиялык десант" оюну: Окуучулар эки топко бөлүнүшөт.

1. Географтар тобу: Суулардын азайып жатышынын себептерин географиялык терминдер менен түшүндүрүшөт (климаттын жылышы, мөңгүлөрдүн эриши).

2. Экологдор тобу: Сууну сактап калуунун жолдорун кыргыз тилинде сунушташат (ысырап кылбоо, таштанды таштабоо).

3. Тилдик көнүгүү

CLIL сабагында грамматика өзүнчө эмес, мазмундун ичинде берилет.

Тапшырма: Төмөнкү сүйлөмдөрдү аягына чыгарып, өз оюңарды далилдегиле.

- *Эгерде мөңгүлөр эрип кетсе, анда...*
- *Биз сууну коргошубуз керек, себеби...*

– Арал деңизинин тагдыры кайталанбаш үчүн...

Окуучулар бүгүнкү сабакта үйрөнгөн 5 жаңы терминди жана 1 маанилүү экологиялык көйгөйдү жазышат.

Үй тапшырмасы: "Кыргызстан — Орто Азиянын мунарасы" деген темада суу ресурстарынын мааниси тууралуу кыскача (40-50 сөз) эссе жазуу.

CLIL (Content and Language Integrated Learning) — кыргыз тилине "Мазмунду жана тилди интеграциялап окутуу" деп которулат. Бул методдун башкы өзгөчөлүгү — окуучу тилди өзүнчө предмет катары эмес, башка бир предметти (мисалы, тарых, биология же сүрөт ж.б.) ошол тилде үйрөнүү аркылуу өздөштүрөт. Жеңилдетип айтканда: Сиз кыргыз тили сабагында грамматика жаттабайсыз, тескерисинче, кыргыз тилинде "Жаратылыш таануу" сабагын өтөсүз. Жыйынтыгында предметти да түшүнөсүз, тилди да табигый түрдө үйрөнөсүз.

CLIL методунун негизги "4C" принциби:

Бул технология төрт маанилүү компоненттин биримдигинен турат:

1. Content (Мазмун): Сабактын негизги темасы (Мисалы: глобалдык жылуулук, экономика, же Космос). Окуучу жаңы билимге ээ болот.

2. Communication (Тил/Байланыш): Окуучулар ошол мазмунду талкуулоо үчүн тилди колдонушат. Бул жерде "тилди үйрөнүү" эмес, "тилди колдонуу" биринчи планга чыгат.

3. Cognition (Тааным/Ой жүгүртүү): Окуучу маалыматты жөн эле жаттабастан, аны талдайт, салыштырат жана өз алдынча жыйынтык чыгарат (сын көз караш).

4. Culture (Маданият): Тилди үйрөнүү менен бирге, ошол тилде сүйлөгөн элдин маданиятын, дүйнө таанымын жана глобалдык маселелерди түшүнөт

CLIL методунун артыкчылыктары:

Мотивациянын жогорулашы: Окуучу тилди "эмне үчүн" үйрөнүп жатканын дароо түшүнөт (мисалы, кызыктуу химиялык тажрыйбаны түшүнүү үчүн).

Табигый чөйрө: Тил жасалма эмес, реалдуу маалымат алмашуу куралы катары кызмат кылат.

Эс тутум: Жаңы сөздөр контекст ичинде (предметке байланыштуу) тезирээк жана бекем эсте калат.

Көп кырдуулук: Бир эле убакта эки максатка жетүү (предметтик билим + тилдик көндүм).

12 жылдык билим берүүгө өтүүдө кыргыз тили предметин окутуунун негизги багыты — бул функционалдык сабаттуулук. Башкача айтканда, окуучу тилдин эрежелерин гана билбестен, аны турмуштук кырдаалдарда маалымат алуу, талдоо жана маселе чечүү үчүн колдоно алышы керек. Ушундан улам 12 жылдык мектептин талаптарына ылайык, компетенттүүлүккө негизделген жаңы жана заманбап усулдук мисалдарга токтолсок:

1. Маалыматтык компетенттүүлүк: "Медиа-сабаттуулук жана текст". Эски ыкмада окуучулар даяр текстти көчүрүп жазышса, жаңы форматта алар маалыматты иштеп чыгууну үйрөнүшөт.

Мисал: Окуучуларга социалдык тармактагы бир жарнаманын же жаңылыктын текстин берүү.

Тапшырма: Бул маалымат канчалык чындыкка жакын? Фейк (жалган) маалыматты тапкыла.

Натыйжа: Окуучу тил аркылуу чындык менен жалганды ажыратууга, сын көз караш менен кароого машыгат.

2. Социалдык-коммуникативдик компетенттүүлүк: "Кырдаалдык моделдөө".

Бул жерде тил реалдуу жашоо менен байланыштырылат.

Мисал (Долбоордук иш): "Менин айылымдын/шаарымдын туристтик картасы".

Тапшырма: Окуучулар топко бөлүнүп, чет элдик конокторго өз айылы жөнүндө кыргыз тилинде маалымат беришет: Кайдан тамактанса болот, кайсы жерлер кооз, кандай салттар бар?

Натыйжа: Окуучу тилди жөн гана сабак катары эмес, коммуникация куралы катары колдонуп, презентация жасоо маданиятын өздөштүрөт.

3. Өзүн-өзү уюштуруу жана маселе чечүү: (Кырдаалды талдоо). Окуучуга белгилүү бир көйгөйлүү кырдаал берилет, ал тилдик каражаттар менен аны чечиши керек.

Мисал: "Экологиялык маселе". Окуучуга мектептин жанындагы таштандылар тууралуу сүрөт көрсөтүлөт.

Тапшырма: Жергиликтүү акимчиликке же мектеп директоруна кыргыз тилинде расмий кат/арыз жазуу. Каттын ичинде маселенин себебин жана чечүү жолдорун (аргументтери менен) көрсөтүү.

Натыйжа: Расмий-иштикүү стилди иш жүзүндө колдонуу жана жарандык позициясын билдирүү.

12 жылдык билим берүүдөгү окутуунун модели

Салттуу окутуу (Эски)	Компетенттүүлүккө негизделген (Жаңы)
Эрежелерди жаттоо (М: Этиштин чактары)	Эрежени контекстте колдонуу (М: Келечектеги кесиби тууралуу дил маек)
Текстти жөн эле окуп берүү	Тексттеги башкы ойду таап, ага өз баасын берүү
Мугалим — жалгыз маалымат булагы	Мугалим — фасилитатор (багыт берүүчү)
Жекече иштөө (ар ким өзүнчө)	Топтук долбоорлор жана кызматташуу

4. Санариптик компетенттүүлүк: "Блогердин күндөлүгү". 12 жылдык билим берүүдө технологияларды колдонуу милдеттүү.

Мисал: Окуучуларга "Кыргыз тилин кантип кызыктуу үйрөнсө болот?" деген темада 1 мүнөттүк видео-ролик үчүн сценарий жаздыруу.

Натыйжа: Жазуу жана сүйлөө көндүмдөрүн заманбап технологиялар менен айкалыштыруу.

Компетенттүүлүккө негизделген окутууда баалоо системасы да бул реформанын алкагында трансформацияга дуушар болууда. Компетенттүүлүккө негизделген окутууда баалоо окуучунун жетишпеген жактарын издөө эмес, анын өсүү динамикасын байкоо жана багыт берүү болуп саналат. Калыптандыруучу жана жыйынтыктоочу баалоо системасы ар бир окуучунун жеке багытын аныктоого мүмкүндүк берет. Мугалим окуучунун тилдик каталарын гана санабастан, анын оюн жеткирүүдөгү стратегиялык жөндөмүн, баарлашуудагы ийкемдүүлүгүн жана маданияттар аралык компетенттүүлүгүн баалашы керек. Билимди компетенттүүлүк мамиленин негизинде баалоонун педагогикалык шарттары, методикалык-теориялык илимдердин мазмуну өзгөрүп, илимий таанып-билүүнүн методдору өркүндөдү. Инсанга багыттап окутуу концепциясынын негизинде билим берүү системаларында вариативдүүлүк принциби күч алып, педагогикалык мыйзам-ченемдерди модернизациялоого жана автордук окуу пландарын, программаларын түзүүгө мүмкүнчүлүк берди. Натыйжада билимди компетенттүүлүктүн негизинде баалоонун педагогикалык шарттары технологиялардын жаңы идеяларын, табылгаларын жана жетишкендиктерин, инновациялык окутууну жана башка, окуу тарбия процесстеринде тажрыйбалоо мүмкүнчүлүктөрү турмушка ашырылууда. Мындай өзгөрүүлөр билим берүүнүн баардык баскычтарында окутуунун өндүрүштүк эффективдүүлүгүн көрсөтүү менен окумуштуулардын изилдөө объектисин түзүүдө.

Окутуунун жаңы технологиясы катары билимди компетенттүүлүктүн негизинде баалоо, программалык тестирилөө, модуль системасы, интерактивдүү окутуу, сынчыл ойломду өстүрүү программасынын стратегиясы жана башкалар тажрыйбалуу. Жогоруда белгиленген окуучулардын билимин компетенттүүлүк мамиленин негизинде баалоонун педагогикалык шарттары окуучулардын чыгармачыл жана интеллектуалдык мүмкүнчүлүктөрүн ачуу аркылуу аларды өзүн-өзү баалоо, бирин-бири баалоо, ой жүгүртүүсүн өстүрүү, тарбиялоо, билгичтиктерин жөндөмдүүлүктөрүн калыптандыруу максаттарын көздөп, баалоонун мазмунун жана багыттарын бир топ оптималдаштырып жаңыртты. [10, 79-б.]. Булардын ичинен компетенттүүлүк мамиленин негизинде баалоонун педагогикалык шарттары активдүү колдонулуп, мугалим менен окуучунун ишмердүүлүгүнүн, мамилелеринин өзгөчөлүгүн өзгөрүүгө дуушар кылды.

12 жылдык окутуу системасына өтүүдөгү эң чоң тобокелчилик — бул эски методика менен жаңы мазмунду берүүгө аракет кылуу. Ошондуктан мугалимдердин квалификациясын жогорулатуу, алардын санариптик жана методикалык компетенттүүлүгүн арттыруу реформанын ийгилигинин кепилдиги болуп саналат. Кыргыз тилин окутууда тилдик чөйрөнү түзүү, окуучунун тилге болгон ички муктаждыгын ойготуу жана аны заманбап маалыматтык агымда колдоно билүүгө үйрөтүү — реформанын негизги жетишкендиги болушу керек.

Корутундулап айтканда, Кыргызстандагы 12 жылдык билим берүү реформасы — бул мамлекеттин адамдык капиталын өнүктүрүүгө багытталган тарыхый кадам. Кыргыз тилин компетенттүүлүккө негиздеп окутуу тилдин коомдогу кадыр-баркын көтөрүп гана тим болбостон, заманбап кыргыз жаранынын дүйнөлүк деңгээлдеги атаандаштыкка жөндөмдүүлүгүн камсыз кылат. Тил — бул өтмүштүн мурасы гана эмес, келечектин ачкычы. Демек, окутуунун мазмунун функционалдык сабаттуулукка, сынчыл ойлонууга жана коммуникативдик эркиндикке багыттоо менен биз билим берүүнүн сапатын жаңы деңгээлге көтөрө алабыз. Бул процесс бардык билим берүү катышуучуларынан — мамлекеттен, мугалимден, ата-энеден жана окуучудан бирдиктүү аракетти жана жоопкерчиликти талап кылат.

Адабияттар:

1. Кыргыз Республикасынын "Билим берүү жөнүндө" Мыйзамы (жаңы редакциясы) [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://cbd.minjust.gov.kg/4-3419/edition/24556/kg?lang=kg>
2. Кыргыз Республикасында билим берүүнү өнүктүрүүнүн 2021-2030-жж. Мамлекеттик программасы [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://edu.gov.kg/media/files/3ae0adc0-2c9b-4014-9ee5-af90ce612959.pdf>
3. Абдуллаева Ж. Компетенттүүлүк мамилеси: маңызы жана мааниси / Ж. Абдуллаева. – Бишкек, 2022.
4. Мамлекеттик билим берүү стандарты. Кыргыз тили жана адабияты предмети боюнча предметтик стандарттар. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://edu.gov.kg/legislations/30/>
5. Выготский Л. С. "Педагогикалык психология" / Л. С. Выготский. – Москва, 1991.
6. Кыргыз Республикасынын мектептеринде предметтик билим берүүнүн мамлекеттик стандарттары. – Бишкек, 2022 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://edu.gov.kg/media/uploads/2022/09/09/zijlce.pdf>
7. Торогелдиева Б. PISA 2025: Окуучулардын функционалдык сабаттуулугун баалоонун усулдук колдонмолору / Б. Торогелдиева [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://edu.gov.kg/media/uploads/2023/02/03/eu_methodological_guide_kg.pdf
8. Чоманов У. 12 жылдык мектеп: жаңылануу жана өнүгүү жолунда. Окуу-методикалык курал / У. Чоманов – Бишкек, 2023.
9. Окуучулардын окуу жетишкендиктерин баалоо. Методикалык колдонмо. - Б., 2010.
10. Эсенгулова М. Сынчыл ойломду өстүрө турган окуу жана жазуу программасынын хрестоматиясы / М. Эсенгулова, Ж. Асекова. – Б., «Кыргызстан–Сорос» фонду, 2014.
11. Эсеналива К. «Формативное оценивание и методы личностно-центрированного преподавания и познания». Руководство для учителя / К. Эсеналива и др. Б.: – 146 с. Всемирный банк, проект «Сельское образование», 2007,
12. Эсеналиева К. Заманбап сабакты жаңы стандарттардагы компетенттүүлүктөргө негиздеп платформалары. Мугалимдер үчүн методикалык колдонмо / К. Эсеналиева. – Б., 2022. – 515 б.
13. Нармаматова Г. Кыргыз тилинин грамматикасын коммуникативдик ыкманын негизинде окутуу / Г. Нармаматова // Эл агартуу. – Б., 2019. – №3-4. – С. 34
14. Оторбаев Б. Компетенция, компетенциялардын түрлөрү, окуучулардын компетенттүүлүктөрүн өзөктүк компетенциялар негизинде өнүктүрүү / Б. Оторбаев // Эл агартуу. – Б., 2020. – №11-12. – С. 6-12